

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ LIGONINĘ

2018-09-21 Nr. 4D-2018/1-309
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2018 m. kovo 8 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Laisvės atėmimo vietų ligoninės (toliau vadinama – LAVL) pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su Pareiškėjo, kaip turinčio judėjimo negalią asmens, teisės į aplinkos prieinamumą neužtikrinimo (toliau vadinama – Skundas).

2. Pareiškėjas Skunde nurodo:

„[...] į LAVL, Slaugos ir gydymo palaikymo skyrių [...] buvau atvežtas [...] [...] palatos nėra pritaikytos [...] turintiems judėjimo problemą [...] 1. Nėra tualetuose bei dušuose turėklų, kas palengvintų judėjimo negalią turint atsisėsti bei atsistoti ar išeiti iš dušo [...], nėra dušuose kėdutės bei lentynos pasidėti muilui [...], todėl sėdėdamas ant plytelių gali maudytis ir visas priemonės pasidėti ant grindų [...], o atsistoti būna labai sunku, nes nėra turėklų. [...]; 2. Patalpoje nėra stalo, todėl valgyti privalai lėkštę pasidėjęs ant kelių [...]; 3. [...] Su vežimėliu [...] neįmanoma išvažiuoti į pasivaikščiojimo kiemelį, nes dabartinėmis sąlygomis tiesiog to padaryti neįmanoma. Kad pasiekti kiemelį reikia [...] įveikti [...] kalnelį ir slenksčius [...]“ (šios citatos kalba netaisyta).

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo įvertinti išdėstytas aplinkybes ir pareigūnų veiksmus (neveikimą).

4. Seimo kontrolierių įstaigoje 2018-04-10 gautas Skundo papildymo raštas, kuriame Pareiškėjas informuoja: „[...] atvykus Seimo kontrolieriams, tikrai užsitraukiau baisią bėdą, dėl ko esu priverstas kentėti, nežinau kas laukia rytoj. [...] po kelių dienų prasidėjo iš budinčių pareigūnų psichologinis spaudimas, pasivaikščioti į kiemelius išvedimo problemos [...], mus versdavo eiti (įvažiuoti su vežimėliu) į mažą kiemelį [...], pareigūnai tiesiog tyčiojosi, sakydami, jog nėra ko būti lauke [...]“.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos aplinkybės

5. Seimo kontrolierius 2018 m. kovo 22 d. ir balandžio 30 d. įsakymais Nr. 11P-21 ir Nr. 11P-28 įgaliojo Seimo kontrolieriaus vyresniąją patarėją Liną Baronaitienę ir Seimo

kontrolieriaus patarėją Ievą Mickuvienę atlikti Skunde nurodytų aplinkybių patikrinimus vietoje. 2018 m. kovo 28 d. ir gegužės 2 d. Seimo kontrolieriaus įgaliotos patarėjos atliko patikrinimus LAVL (toliau vadinama – Patikrinimai).

6. Patikrinimų metu apžiūrėjus Pareiškėjo gyvenamąją palatą Nr. [...] (toliau vadinama ir – palata) nustatyta, kad palatoje yra dvi atskiros patalpos, t. y., dušo patalpa ir tualetas. Vizualiai nustatyta, jog abiejų patalpų durys yra per siauros, kad pro jas įvažiuotų neįgaliojo vežimėlis. Išmatavus paaiškėjo, kad:

6.1. atidarius tualetas duris, angos beklūtis plotis tarp varčios ir staktos vidaus yra apie 660 mm; įvažiuoti neįgaliojo vežimėliu į tualetas patalpą neįmanoma; unitazo viršus nuo grindų paviršiaus yra pakeltas apie 420 mm; abipus unitazo yra turėklai. Vienas turėklas atlenkiamas, kitas statmenai pritaisytas prie sienos; tualetas patalpoje praustuvas yra įrengtas taip, kad nuo sienos iki praustuvo yra apie 200 mm tarpas; praustuvo viršus nuo grindų pakeltas apie 810 mm; aikštelės, kurioje tilptų neįgaliojo vežimėlis, priešais praustuva nėra, privažiuoti prie praustuvo su neįgaliojo vežimėliu nėra galimybės; abipus praustuvo turėklų taip pat nėra;

6.2. dušo patalpa, esanti palatoje, ją išmatavus yra apie 1100 x 1200 mm; suolelio nėra; dušo kabinoje ant sienų pritaisytų turėklų nėra;

6.3. palatoje, kurioje yra laikomas Pareiškėjas, nėra stalo.

7. Išmatavus pandusą, vedantį į pasivaikščiojimo kiemelį, nustatyta, kad jo plotis yra apie 1100 mm; panduso aikštelė – apie 1100 x 1450 mm; panduso danga – medžio drožlių plokštė. Dėl kiaurymių judėjimo trasoje tarp plytelių – akivaizdžiai didelių tarpų nenustatyta.

8. Patikrinimų metu apklausus Pareiškėją ir pareigūnus nustatytos šios faktinės aplinkybės:

8.1. Pareiškėjas informavo, jog važiuojant pasivaikščioti į pasivaikščiojimo kiemečius reikia įveikti ne vieną kliūtį, t. y., įveikti durų slenksčius, esančius ties rakinamais vartais, pervažiuoti antžeminį lieptelį, kuris asmenims su neįgaliojo vežimėliais neįveikiamas. Pasak Pareiškėjo, važiuojant šiuo specialiai įrengtu liepteliu per antžeminę šiluminę trasą, leidžiantis nuo lieptelio, pasitaiko atvejų, kad jis iškrenta iš vežimėlio.

8.2. LAVL direktoriaus 2018-04-12 nutarimu Nr. NB-170 Pareiškėjui buvo paskirta nuobauda – draudimas vieną mėnesį apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje. Pasak Pareiškėjo, jis šią nuobaudą gavo, nes išreiškė nepasitenkinimą, kai 2018-04-08 buvo nuvestas į mažą kiemelį, kuris nėra pritaikytas vaikščiojimo negalią turintiems ir neįgaliojo vežimėliu judantiems asmenims. Pareiškėjas šią nuobaudą apskundė Kalėjų departamentui prie LR teisingumo ministerijos. Pasak Pareiškėjo, po minėto incidento dėl kiemečių buvusi problema išspręsta. Iki šiol, t. y., iki 2018-05-02, Pareiškėjas visada leidžiamas pasivaikščioti į kiemelį, kuris yra pritaikytas neįgaliesiems.

8.3. Pareiškėjas paminėjo, jog 2018-04-10 LAVL lankėsi Neįgaliųjų reikalų departamento prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama ir – Neįgaliųjų departamentas) atstovai, kurie tikrino pagal skundą LAVL patalpų pritaikymą neįgaliųjų poreikiams, tačiau į Pareiškėjo gyvenamąją palatą Nr. [...], esančią Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje, nebuvo užsukę, nematė nei dušo, nei tualetas patalpų. Neįgaliųjų departamento raštu Pareiškėjui pateikto atsakymo turinys neatitinka tikrovės.

8.4. Pareigūnai informavo, jog Pareiškėjas, pagal poreikį, maudytis vežamas į kitą patalpą, esančią kitame aukšte. Patikrinus dušo patalpą, esančią trečiame aukšte, nustatyta, jog ši patalpa yra pritaikyta judėjimo negalią turintiems asmenims, t. y., patalpoje yra įrengti ranktūriai, kėdutė, lentynėlė, durų plotis toks, kad yra sudaryta galimybė įvažiuoti į patalpą neįgaliojo vežimėliu. Pasak pareigūnų, Pareiškėją į pasivaikščiojimo kiemelį lydi pareigūnas ir to skyriaus tvarkinys, kuris esant reikalui padeda Pareiškėjui.

9. Seimo kontrolierius 2018 m. balandžio 11 d. raštu Nr. 4D-2018/1-309/3D-1011

kreipėsi į LAVL, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes bei pateikti dokumentų kopijas. 2018 m. balandžio 27 d. Seimo kontrolierius gavo 2018 m. balandžio 23 d. LAVL raštą Nr. S-2105. Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

9.1. „Pareiškėjas gydomas Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje kamerų tipo palatoje Nr. [...], kurioje yra sudarytos sąlygos atlikti būtiniausias higienos procedūras. Sanitarinio mazgo patalpa yra pritaikyta neįgaliesiems, o dušo patalpa buvo numatyta tik tam atvejui, jeigu kamerų tipo palatoje, esant būtinumui, reikėtų apgyvendinti nuteistuosius pagal kitas medicininės indikacijas. Dušo patalpa, pritaikyta neįgaliųjų poreikiams, įrengta gydomojo pastato 3 aukšte, į kurią pacientas patenka liftu, lydimas Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūno, bei judėti su neįgaliojo vežimėliu padeda gydomojo skyriaus tvarkinys.“

9.2. „Vadovaujantis Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 258 punkto reikalavimais, ne rečiau kaip kartą per savaitę nuteistiesiems sudaryta galimybė praustis duše. Ar nuteistieji prausėsi, ar atsisakė praustis, registruojama Tarnybinių pranešimų apie budėjimą gydomojo skyriaus žurnale. Pareiškėjas 2018 m. kovo mėn. maudytis į dušo patalpą, pritaikytą neįgaliųjų poreikiams, buvo vedamas 11 kartų (pridedamos Tarnybinių pranešimų apie budėjimą gydymo skyriaus korpuso Nr. 13, II aukšto kopijos).“

9.3. „Laisvės atėmimo vietų ligoninėje kamerų tipo palatos kietuoju inventoriumi aprūpintos, vadovaujantis Lietuvos higienos normos HN 47:2011 „Asmens sveikatos priežiūros įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 21 punktu (palatoje kiekvienam pacientui turi būti spintelė paciento asmeniniams daiktams laikyti bei spinta (ar atskira spintos dalis) arba kabykla viršutiniams drabužiams kabinti), valgomas stalas nenumatomas.

Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai 2018-04-10 vizito metu aptarė papildomų baldų (pvz., stalo) poreikį: „Įvertinus sąlyginai nedideles neįgaliųjų nuteistųjų gyvenamąsias patalpas, jose gyvenančiųjų skaičių ir jų norą nevaržomai judėti bei siekiant užtikrinti įstaigos personalo teikiamas sveikatos paslaugas, pasitelkiant įrangą ar inventorių, papildomų baldų atsisakyta. Bendrai visa esama aplinka yra orientuota į įstaigos teikiamas sveikatos priežiūros ir stacionaro paslaugas. [...]

Departamentas vis dažniau sulaukia informacijos apie nepritaikytas neįgaliųjų gyvenimo sąlygas laisvės atėmimo vietose ne iš pačių negalią turinčių nuteistųjų, bet iš kitų, jos neturinčių arba siekiančių palankesnių sąlygų laisvės atėmimo vietoje, arba jau paskirtos bausmės sušvelninimo.

[...] laisvės atėmimo vietų ligoninė tai pirmiausia sveikatos priežiūros ir gydymo paslaugas nuteistiesiems teikianti įstaiga, tuo pačiu vykdanči ir laisvės apribojimo funkciją. Be to, ir patys nuteisti neįgalieji turėtų stengtis būti geranoriški, socialiai savarankiški, siekti profesinių įgūdžių, palankesnių sąlygų laisvės atėmimo vietoje, nes fizinės aplinkos nuteistiems neįgaliesiems pritaikymas yra neatsiejamas nuo režimo bei laisvės atėmimo vietoje galiojančių drausmės taisyklių, o taip pat ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso nuostatų. Negalios pobūdis nėra galimybė neįgaliam asmeniui piktnaudžiauti nustatytu neįgalumu (sveikatos, socialinių paslaugų ir kt. srityse), įgyti išimtinės teises, siekiant asmeninių interesų. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nuostatos galioja lygiateisiškumo principu visiems neįgaliesiems, kiek tai neprieštarauja nuteistų asmenų bausmės atlikimo tvarką reglamentuojančių teisės aktų imperatyvioms normoms (pridedama 2018-04-16 Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rašto Nr. (1.13.)-SD-763 „Dėl Jūsų kreipimosi“ kopija).“

9.4. „Ligoninės pasivaikščiojimo kiemai įrengti ir eksploatuojami, vadovaujantis Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių (toliau – Eksploatavimo taisyklės), patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2011 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. V-82, reikalavimais. Pagal Eksploatavimo taisyklių 18 punktą, „ant žemės įrengti pasivaikščiojimo kiemai gali būti sujungti su gyvenamaisiais pastatais antžeminėmis arba požeminėmis perėjimais nuteistiesiems lydėti“. Taigi judėjimo negalią turintiems pacientams, kurie laikomi Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje, pasivaikščiojimo kiemas sujungtas su gydomojo skyriaus pastato pagrindiniu įėjimu antžemine

perėja, pritaikyta neįgaliųjų vežimėliams judėti (takas grįstas trinkelėmis su vienu specialiai įrengtu liepteliu per antžeminę šiluminę trasą). Siekiant užtikrinti pareiškėjo saugumą ir palengvinti judėjimą, į pasivaikščiojimus jį lydi Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnas bei judėti su neįgaliojo vežimėliu padeda gydomojo skyriaus tvarkinys.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

10. 2007 m. kovo 30 d. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo (toliau vadinama ir – Konvencija):

1 straipsnis. Tikslas – „Šios Konvencijos tikslas – skatinti, apsaugoti ir užtikrinti visų neįgaliųjų visapusišką ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat *skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui*. [...]“

4 straipsnis – „1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, įsipareigoja užtikrinti ir skatinti visapusišką visų neįgaliųjų visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą be jokios diskriminacijos dėl neįgalumo. Šiuo tikslu valstybės, šios Konvencijos Šalys, įsipareigoja: a) imtis visų įstatymų leidybos, administracinių ir kitokių priemonių, kad būtų įgyvendintos šios Konvencijos pripažintos teisės; b) imtis visų atitinkamų priemonių, įskaitant įstatymų leidybos priemones, kad būtų pakeisti ar panaikinti galiojantys įstatymai, kiti teisės aktai, papročiai ir praktika, diskriminuojantys neįgaluosius; c) atsižvelgti į neįgaliųjų žmogaus teisių apsaugą ir skatinimą visose politikos srityse ir programose; d) nesiimti jokių veiksmų ar praktikos, kurie būtų nesuderinami su šia Konvencija, ir užtikrinti, kad valstybės valdžios institucijos ir įstaigos veiktų pagal šios Konvencijos nuostatas [...]“;

9 straipsnis. Prieinamumas – „1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, siekdamos, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: a) pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas [...]“;

14 straipsnis. Asmens laisvė ir saugumas – „[...] 2. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, užtikrina, kad jeigu neįgaliesiems bet kokio proceso pagrindu yra atimama laisvė, jie lygiai su kitais asmenimis turėtų teisę į garantijas pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę ir su jais turi būti elgiamasi laikantis šios Konvencijos tikslų ir principų, *įskaitant tinkamą sąlygų pritaikymą*.“

11. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

10 straipsnis. Nuteistųjų teisinė padėtis „1. Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis. [...]“;

173 straipsnis. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekančių nuteistųjų materialinis buitinis aprūpinimas „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...] 5. [...] neįgaliesiems, taip pat laisvės atėmimo vietų ligininėse gydomiems nuteistiesiems sudaromos geresnės gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos. [...]“

12. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo (toliau vadinama – Socialinės integracijos įstatymas):

1 straipsnis. Įstatymo tikslas – „1. Šio Įstatymo tikslas – užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibrėžti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją

įgyvendinančias institucijas, neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymą, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimą, specialiųjų poreikių nustatymo ir tenkinimo principus.“;

11 straipsnis. Aplinkos prieinamumas – „1. Reikalavimai dėl neįgaliesiems fiziškai tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse įgyvendinami atliekant teritorijų planavimą ir statinių projektavimą bei viešosios paskirties pastatų, būsto ir jo aplinkos, viešojo transporto objektų, skirtų keleiviams aptarnauti, ir jų infrastruktūros, informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams. 2. Už aplinkos pritaikymo neįgaliųjų specialiesiems poreikiams statybos normatyvinių techninių dokumentų parengimą ir jų įgyvendinimo priežiūrą atsako Aplinkos ministerija.“

13. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. birželio 14 d. įsakymo Nr. 317 „Dėl STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ patvirtinimo“ (toliau vadinama – STR):

1 punktą – „Statybos techninis reglamentas STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ (toliau – reglamentas) nustato reikalavimus rengiant statinių, nurodytų Reglamento 1 priede, statybos, rekonstravimo, pastato atnaujinimo (modernizavimo), kapitalinio remonto, supaprastintą statybos, supaprastintą rekonstravimo projektus, kapitalinio remonto aprašą, paprastojo remonto projektą ar paprastojo remonto aprašą arba keičiant statinių paskirtį į nurodytą reglamento 1 priede paskirtį. Atnaujinant (modernizuojant), rekonstruojant ar remontuojant reglamento 1 priede nurodytus statinius, reglamento nuostatos taikomos tik atnaujinimo (modernizavimo), rekonstravimo ar remonto metu pertvarkomoms statinio dalims, šiuo atveju sprendimas pritaikyti daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektus neįgaliųjų specialiesiems poreikiams priimamas Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo [17.1] 11 straipsnio 3 dalies nustatyta tvarka“;

18.16 punktą – „[...] žmonės su negalia (toliau – ŽN) (vietoj anksčiau vartoto termino „invalidai“) – žmonės, kuriems yra sutrikusios kūno dalių ir organų funkcijos, įskaitant judėjimo, regos, klausos, manipuliavimo sutrikimus, iš dalies ar visiškai apribojančius žmonių galimybę judėti, orientuotis ir naudotis materialiosios aplinkos elementais“;

105 punktą – „Duris į tualetų, prausyklų patalpas ir ŽN pritaikytas tualetų kabinas būtina įrengti, kaip nustatyta 136, 137 p.“;

106 punktą – „Tualetų kabinų patalpoje takas palei kabinas turi būti ne siauresnis kaip 1 500 mm. ŽN pritaikytos kabinos dydis turi būti toks, kad, sumontavus būtinus prietaisus (unitazą, kriauklę, dušą ir kt.), kabinoje liktų laisvas 1 500 mm skersmens plotas vežimėliui važiuoti. Būtina įvertinti tai, kad važiuojant po kai kuriais sanitariniais prietaisais gali palįsti priekiniai vežimėlio rateliai“;

107 punktą – „Unitazas turi būti pastatytas taip, kad iš vieno jo šono liktų ne siauresnis kaip 900 mm tarpas vežimėliui pastatyti. Unitazas turi būti pastatytas ne arčiau kaip 300 mm iki šoninės sienos ar pertvaros. Unitazo viršus turi būti 430–520 mm aukštyje nuo grindų paviršiaus. Šalia unitazo ant kabinos sienos 1 000–1 200 mm nuo grindų paviršiaus būtina pritvirtinti 2–3 kablius viršutiniams drabužiams, ramentams ar krepšiui pakabinti. Abipus unitazo 800 mm–900 mm aukštyje nuo grindų turi būti įrengti atlenkiami ar pasukami horizontalūs turėklai su alkūnramsčiais. Ant kabinos sienos būtina įrengti lanksčią dušo žarną su dušo galvute, grindyse – angą vandeniui išbėgti. ŽN pritaikytos kabinos durys turi atsidaryti į išorę“;

110 punktą – „Praustuvų patalpoje ŽN turi būti pritaikytas ne mažiau kaip vienas praustuvas. Jis turi būti pakabintas ne arčiau kaip 300 mm nuo šoninės sienos; praustuvo viršus turi būti 750–850 mm aukštyje nuo grindų paviršiaus. Prieš praustuvą būtina palikti ne mažesnę kaip 1 200 mm x 900 mm dydžio aikštelę ŽN su vežimėliu privažiuoti. Abipus ŽN pritaikyto praustuvo 800 mm–900 mm aukštyje reikia pritvirtinti turėklus (129–132 p.)“;

116 punktą – „ŽN pritaikytas panduso plotis turi būti ne mažesnis kaip 1 200 mm, matuojant atstumą tarp turėklų ir tarp apsauginių bortelių“;

118 punktą – „ŽN pritaikyto panduso pradžioje bei pabaigoje ir ten, kur panduso juosta keičia kryptį, turi būti įrengta poilsio aikštelė ne mažesnė kaip 1 500 x 1 500 mm. Kai panduso

juosta nekeičia krypties, ne rečiau kaip kas 9 000 mm panduso juostos ilgio ir ne rečiau kaip kas 750 mm vertikalaus pakilimo turi būti įrengta poilsio aikštelė, kurios ilgis būtų ne mažesnis nei 1 500 mm, o plotis ne mažesnis už panduso juostos plotį. Panduso ir kiekvienos jo juostos viršuje bei apačioje turi būti įrengtas įspėjamasis paviršius (žr. 134 p.). Įspėjamasis paviršius turi būti panduso pločio ir 600 mm ilgio“;

133 punktas – „ŽN judėjimo trasų paviršiai turi būti lygūs, kieti, pakankamai šiurkštūs, neslidūs, neklampūs, iš nebirių (ne smėlio, ne žvyro) ir saikingai rievėtų medžiagų. Dangos iš plokščių ar plytelių turi būti lygios, siūlės tarp plytelių ne platesnės nei 15 mm. ŽN pritaikytose trasose ir zonose esančių grotų, dangčių ir pan. kiaurymės negali būti platesnės kaip 15 mm“;

136 punktas – „ŽN pritaikytų durų, jas atidarius, angos beklūtis plotis, matuojant tarp varčios ir staktos vidaus, turi būti ne mažesnis kaip 850 mm. Jei durys yra dvivėrės neautomatinės, varstomosios varčios plotis turi būti toks, kad ją atidarius beklūtis angos plotis būtų ne mažesnis kaip 850 mm. Slenksčiai ties lauko durimis turi būti įrengiami ne aukštesni nei 20 mm. Durys pastato viduje turi būti be slenksčių. Prie durų, kurios atsidaro ne automatiškai, būtina palikti aikštelę ŽN vežimėliui važiuoti.“

14. LAVL nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. 1R-65:

1 punktas – „Laisvės atėmimo vietų liginė yra Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldi biudžetinė įstaiga, kurios paskirtis – ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ir arešto bei laisvės atėmimo bausmės atliekantiems nuteistiesiems (toliau – pacientai), užtikrinant kardomosios priemonės – suėmimo, arešto ir laisvės atėmimo bausmių vykdymą.“

15. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. liepos 29 d. įsakymo Nr. V-737 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 47:2011 „Asmens sveikatos priežiūros įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (toliau vadinama – HN 47:2011):

21 punktas. „Palatoje kiekvienam pacientui turi būti spintelė paciento asmeniniams daiktams laikyti bei spinta (ar atskira spintos dalis) arba kabykla viršutiniams drabužiams kabinti.“

16. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2011 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. V-82 patvirtintose Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse (toliau vadinama – Eksploatavimo taisyklės) nustatyta:

18 punktas – „Kad nuteistieji galėtų pasivaikščioti ir mankštintis gryname ore, pataisos įstaigų teritorijoje ant žemės arba ant nuteistųjų gyvenamųjų korpusų pastatų stogų įrengiami pasivaikščiojimo kiemai. Ant žemės įrengti pasivaikščiojimo kiemai gali būti sujungti su gyvenamaisiais pastatais antžeminėmis arba požeminėmis perėjomis nuteistiesiems lydėti.“

17. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. A1-340 „Dėl Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ (toliau vadinama – Nuostatai):

8 punktas – „Departamento veiklos tikslai yra šie: 8.1. užtikrinti neįgaliųjų socialinės integracijos priemonių, programų ir projektų, skirtų neįgaliųjų problemoms spręsti, įgyvendinimą; 8.2. skatinti neįgaliųjų socialinės integracijos proceso vystymąsi, dalyvauti ir įgyvendinti neįgaliųjų socialinės integracijos politikos priemones“;

9 punktas – „Departamentas, siekdamas įgyvendinti jam nustatytus veikos tikslus, atlieka šias funkcijas: [...] 9.3. pagal kompetenciją organizuoja neįgaliųjų socialinės integracijos politikos įgyvendinimą ir, įtraukdamas neįgaliųjų asociacijas, organizuoja neįgaliųjų socialinės integracijos veiklos rezultatų stebėseną, rengia Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo stebėsenos ataskaitas [...] 9.5. teisės aktų nustatyta

tvarka stebi ir kontroliuoja, kaip įgyvendinamos neįgaliųjų socialinės integracijos priemonės, programos ir projektai, bei teikia pasiūlymus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir vykdytojams dėl jų įgyvendinimo; [...].“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau vadinama – LVAT) 2014 m. birželio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-546-14:

„Konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje Kudla prieš Lenkiją, bylos Nr. 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą, bylos Nr. 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą *Peers* prieš Graikiją, bylos Nr. 28524/95).“

Tyrimo išvados

19. Skunde nurodyta, kad LAVL nėra užtikrinamos Pareiškėjo teisės į aplinkos prieinamumą. Pareiškėjas yra neįgalus, turintis judėjimo negalią ir judantis neįgaliojo vežimėliu, Skundo tyrimo metu jis yra (buvo) laikomas LAVL Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje, kuriame, pasak Pareiškėjo, palatos nėra pritaikytos asmenims, turintiems judėjimo negalią. Kaip Skunde teigia Pareiškėjas, tualetuose bei dušuose nėra turėklų, judėjimo negalią turintiems asmenims į šias patalpas patekti praktiškai neįmanoma (taip pat ir Pareiškėjui).

Skunde taip pat teigiama, kad palatoje nėra stalo.

Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad LAVL su neįgaliojo vežimėliu neįmanoma išvažiuoti į pasivaikščiojimų kiemelį.

20. Kaip Seimo kontrolierių raštu informavo LAVL (šios pažymos 8 punktas), Pareiškėjas gydomas Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriaus kamerų tipo palatoje Nr. [...], kurioje yra sudarytos sąlygos atlikti būtiniausias higienos procedūras. Sanitarinio mazgo patalpa yra pritaikyta neįgaliesiems, o dušo patalpa buvo numatyta tik tam atvejui, jeigu kamerų tipo palatoje, esant būtinumui, reikėtų apgyvendinti nuteistuosius, gydomus pagal kitas medicininės indikacijas. Dušo patalpa, kuri yra pritaikyta neįgaliųjų poreikiams, įrengta gydomojo pastato 3-iajame aukšte, į kurią pacientas patenka liftu, lydimas Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūno, bei judėti su neįgaliojo vežimėliu padeda skyriaus tvarkinys.

LAVL administracijos teigimu, vadovaujantis Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių reikalavimais, ne rečiau kaip kartą per savaitę nuteistiesiems yra sudaroma galimybė prausti duše. Apie tai, ar nuteistieji prausėsi, ar atsisakė prausti, registruojama Tarnybinių pranešimų

apie budėjimą gydomojo skyriaus žurnale. Patikrinus žurnalo duomenis, nustatyta, kad 2018 m. kovo mėn. maudytis į dušo patalpą, pritaikytą neįgaliųjų poreikiams, Pareiškėjas buvo vedamas (vežamas) 11 kartų.

Skundo tyrimo metu nustatyta, jog nors palatoje Nr. [...] dušo patalpa nėra pritaikyta judėjimo negalią turintiems asmenims nusiprausti, bet pagal poreikį galimybė nusiprausti yra užtikrinama kitoje neįgaliųjų poreikiams pritaikytoje patalpoje, esančioje 3-iajame aukšte.

21. Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriaus įgaliotos patarėjos LAVL atliko patikrinimus, kurių metu nustatytos šios faktinės aplinkybės: palatoje, kurioje yra laikomas Pareiškėjas, yra dvi atskiros patalpos, t. y., dušo patalpa ir tualetas. Apžiūrėjus jas, vizualiai nustatyta, jog abiejų patalpų durys yra per siauros, kad pro duris įvažiuotų neįgaliojo vežimėlis. Dušo patalpoje nėra ranktūrių, lentynėlės, suoliuko. Tualetu patalpoje yra įrengti ranktūriai, tačiau į šią patalpą neįgaliojo vežimėliu įvažiuoti neįmanoma.

Patikrinimo metu apklausus pareigūnus, nustatyta, jog Pareiškėjas maudytis vežamas į kitą patalpą, esančią kitame aukšte, pagal poreikį. Patikrinus dušo patalpą, esančią trečiajame aukšte, nustatyta, jog ši patalpa yra pritaikyta judėjimo negalią turintiems asmenims, t. y., patalpoje yra įrengti ranktūriai, kėdutė, lentynėlė, plotas prie patalpos ir patalpoje vizualiai tinkamas asmenims, judantiems neįgaliojo vežimėliu įvažiuoti ir judėti šioje patalpoje.

22. Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriaus įgaliotos patarėjos, būdamos LAVL, buitiniu metru atliko matavimus, kurių metu nustatyta, kad sanitarinė patalpa, t. y., tualetu patalpa, esanti palatoje Nr. [...], kuria naudojasi Pareiškėjas, akivaizdžiai neatitinka STR nustatytų reikalavimų:

22.1. STR 136 punkte nustatyta, kad tualetu durų, jas atidarius, angos beklūtis plotis tarp varščios ir staktos vidaus turi būti ne mažiau kaip 850 mm. Patikrinus nustatyta, kad angos beklūtis plotis tarp varščios ir staktos vidaus – apie 660 mm. Pažymėtina, jog pro tokio pločio duris neįgaliojo vežimėliui įvažiuoti neįmanoma. Tai patvirtino patikrinimų metu atliktas bandymas, kurį atliko pats Pareiškėjas Seimo kontrolierių įgaliotiems atstovams stebint. Pareiškėjas taip pat pademonstravo, kaip sunkiai, esant poreikiui, bando patekti į šią patalpą. Pareiškėjas pasakojo, kad, norėdamas patekti į tualetu patalpą, dažnai nukrenta ir susitrenkia;

22.2. STR 107 punkte nustatyta, jog unitazas turi būti pastatytas taip, kad iš vieno šono liktų ne siauresnis kaip 900 mm tarpas vežimėliui pastatyti, unitazo viršus turi būti 430–520 mm aukštyje nuo grindų paviršiaus bei abipus unitazo 800–900 mm aukštyje nuo grindų turi būti atlenkiami turėklai.

Nustatyta, kad tarpo pastatyti vežimėliui nėra, įvažiuoti su neįgaliojo vežimėliu į šią patalpą galimybės nėra, unitazo viršus nuo grindų paviršiaus yra pakeltas apie 420 mm bei kad šioje patalpoje vienas turėklas yra atlenkiamas, kitas statmenai pritaistas prie sienos. Pareiškėjas Seimo kontrolierių įgaliotiems patarėjams stebint bandė pademonstruoti, kaip nuo durų įmanoma pasiekti turėklus, esančius tualetu patalpoje. Paaiškėjo, jog, privažiuavus su neįgaliojo vežimėliu iki tualetu durų ir bandant pasiekti turėklus, tai atlikti neįmanoma;

22.3. STR 110 punkte nustatyta, kad praustuvas patalpoje turi būti pakabintas ne arčiau kaip 300 mm nuo sienos, praustuvo viršus turi būti nuo grindų 750–850 mm, abipus praustuvo 800–900 mm aukštyje turi būti turėklai. Nustatyta, kad nuo sienos iki praustuvo yra apie 200 mm, praustuvo viršus nuo grindų yra pakeltas apie 810 mm bei aiškstelės prieš praustuva nėra, privažiuoti prie praustuvo su neįgaliojo vežimėliu nėra galimybės ir abipus praustuvo turėklų nėra (Patikrinimų metu atliktų matavimų rezultatai pateikti šios pažymos 6 punkte).

23. Pažymėtina, kad neįgaliųjų teisė į aplinkos prieinamumą yra įtvirtinta Konvencijoje bei Socialinės integracijos įstatyme (šios pažymos 10 ir 12 punktai). Nepaisant to, įvertinęs patikrinimų metu paaiškėjusią faktinę situaciją, Seimo kontrolierius nustatė, kad LAVL palatoje, kurioje yra laikomas Pareiškėjas, dušo ir tualetu patalpose fizinės aplinkos pritaikymas akivaizdžiai neatitinka STR reikalavimų, šios patalpos nėra tinkamai pritaikytos neįgaliesiems ir

jų specialiems poreikiams, neįgalieji negali savarankiškai, tinkamai ir oriai pasirūpinti asmens higiena, yra žeminamas jų orumas, taip pat ir Pareiškėjo (šios pažymos 22 punktą).

24. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad neįgaliojo vežimėliu neįmanoma išvažiuoti į pasivaikščiojimo kiemelį. Patikrinimų metu Pareiškėjas papildomai nurodė, jog važiuojant į pasivaikščiojimo kiemečius reikia pervaziuoti antžeminį lieptelį, kuris asmenims, judantiems neįgaliojo vežimėliais, neįveikiamas. Pasak Pareiškėjo, važiuojant šiuo specialiai įrengtu liepteliu per antžeminę šiluminę trasą, leidžiantis nuo lieptelio, pasitaiko atvejų, kad jis iškrenta iš vežimėlio.

Kaip Seimo kontrolierių raštu informavo LAVL, pasivaikščiojimo kiemai įrengti ir eksploatuojami vadovaujantis Eksploatavimo taisyklių reikalavimais. Pagal Eksploatavimo taisyklių 18 punktą, „ant žemės įrengti pasivaikščiojimo kiemai gali būti sujungti su gyvenamaisiais pastatais antžeminėmis arba požeminėmis perėjomis nuteistiesiems lydėti“. Kaip savo rašte Seimo kontrolieriui teigia LAVL, judėjimo negalią turintiems pacientams, kurie laikomi Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje, pasivaikščiojimo kiemas sujungtas su Gydomojo skyriaus pastato pagrindiniu įėjimu antžemine perėja, pritaikyta neįgaliųjų vežimėliams judėti (takas, grįstas trinkelėmis, su vienu specialiai įrengtu liepteliu per antžeminę šiluminę trasą). Siekiant užtikrinti Pareiškėjo saugumą ir palengvinti judėjimą, į pasivaikščiojimus jį lydi Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnas bei judėti su neįgaliojo vežimėliu padeda Gydomojo skyriaus tvarkinys.

STR 133 punkte nustatyta, kad judėjimo trasų paviršiai turi būti lygūs, kieti, pakankamai šiurkštūs, neslidūs. Dangos lygios, siūlės tarp plytelių ir kiaurymės – ne didesnės kaip 15 mm. Nustatyta, kad panduso, vedančio į pasivaikščiojimo kiemelį, danga – medžio drožlių plokštė. Angų tarp plytelių, didesnių nei 15 mm, nepastebėta. Patikrinimų metu išmatavus antžeminę perėją / pandusą, nustatyta, kad panduso plotis yra apie 1100 mm. Pagal STR 116 punktą, panduso plotis turi būti ne mažesnis kaip 1200 mm. STR 118 punkte nustatyta, kad panduso aikštelė turi būti ne mažesnė kaip 1500 x 1500 mm.; nustatyta, kad aikštelė yra apie 1100 x 1450 mm. Konstatuotina, jog antžeminė perėja / pandusas, vedantis į pasivaikščiojimo kiemelį, nėra pritaikytas neįgaliesiems ir jų specialioms poreikiams.

Nepaisant to, kad, siekiant užtikrinti Pareiškėjo saugumą ir palengvinti judėjimą, į pasivaikščiojimus jį lydi Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnas bei judėti su neįgaliojo vežimėliu padeda Gydomojo skyriaus tvarkinys, antžeminė perėja / pandusas turi būti saugiai įrengtas, kad asmuo, judantis neįgaliojo vežimėliu, galėtų pats, be papildomos pagalbos, juo įvažiuoti.

25. Skunde taip pat teigiama, kad palatoje Nr. [...] nėra stalo, todėl Pareiškėjas priverstas valgyti lėkštę pasidėjęs ant kelių. Taip pat nėra galimybės žaisti stalo žaidimų, rašyti laišku, mokyti ir panašiai.

Pažymėtina, kad LAVL yra Kalėjų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldi biudžetinė įstaiga, kurios paskirtis – ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ir arešto bei laisvės atėmimo bausmės atliekantiems nuteistiesiems, užtikrinant kardomosios priemonės – suėmimo, arešto ir laisvės atėmimo bausmių vykdymą. Atsižvelgiant į tai, LAVL turi atitikti ir nustatytus sveikatos priežiūros įstaigų įrengimo sveikatos saugos reikalavimus, kurie taikomi tiek, kiek įmanoma užtikrinant jos pacientams paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo, arešto bei laisvės atėmimo bausmių vykdymo ypatumus. Todėl šiai įstaigai taikytini ir gydymo įstaigų aprūpinimo baldais reikalavimai, įtvirtinti HN 47:2011. Šio teisės akto 21 punkte nustatyta, kad palatoje kiekvienam pacientui turi būti spintelė paciento asmeniniams daiktams laikyti bei spinta (arba atskira spintos dalis) arba kabykla viršutiniams drabužiams kabinti, tačiau šiame teisės akte stalų įrengimas palatose nenumatytas.

Neįgaliųjų departamento 2018-04-16 rašte Nr. (1.13.)-SD-763 nurodoma: jog „[...] Įvertinus sąlyginai nedideles neįgaliųjų nuteistųjų gyvenamąsias patalpas, jose gyvenančiųjų

skaičių ir jų norą nevaržomai judėti bei siekiant užtikrinti įstaigos personalo teikiamas sveikatos paslaugas, pasitelkiant įrangą ar inventorių, papildomų baldų atsisakyta. Bendrai visa esama aplinka yra orientuota į įstaigos teikiamas sveikatos priežiūros ir stacionaro paslaugas.“

Seimo kontrolierius pažymi, jog Skundo tyrimo metu, t. y., 2018-07-31, gavo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos raštą Nr. (1.1.20-411)10-5842, kuriame pateikta ekspertinė nuomonė, jog „HN 47:2011 reglamentuoja, kad daugiavietėse palatose turi būti ne daugiau kaip 4 lovos (išskyrus intensyvios terapijos ir reanimacijos palatas – sales, hemodializės palatas – sales), o minimalus plotas 1 lovai palatoje – 7 m². [...] HN 47:2011 nenumato privalomo stalo (-ų) įrengimo. Jeigu asmens sveikatos priežiūros palata atitinka pirmiau minėtus reikalavimus [...], joje gali būti (bet neprivalo) ir kitas, nei nurodytas HN 47:2011, inventorius.“

Pažymėtina, jog Seimo kontrolieriaus įgaliotų atstovų Patikrinimų metu nustatyta, kad Pareiškėjas į LAVL yra perkeltas ilgam laikui. Taip pat pastebėta, jog Pareiškėjas tikrai sunkiai juda ir privažiuoti neįgaliojo vežimėliu prie spintelės, kuria yra privestas naudotis vietoje stalo, Pareiškėjui yra sudėtinga, todėl patogus stalas palatoje tikrai palengvintų negalią turinčių asmenų buitį.

Svarbu pažymėti, kad LAVL suimtieji / nuteistieji ne tik gydomi, bet ir šioje įstaigoje tęsia bausmės atlikimą, todėl šioje gydymo įstaigoje taip pat turi būti užtikrinama čia esančių suimtųjų / nuteistųjų socialinė rehabilitacija, skatinama, kad asmenys užsiimtų įvairia veikla. Atkreiptinas dėmesys, kad pataisos įstaigose esančiose kamerose pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-245 patvirtintas Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normas yra numatytas stalas, kurį nuteistieji / suimtieji naudoja tiek valgymui, tiek laisvalaikio veikloms. BVK 173 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad neįgaliesiems, taip pat laisvės atėmimo vietų ligoninėse gydomiems nuteistiesiems turi būti sudaromos geresnės gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos. Taigi šiuo atveju kyla pagrįstų abejonių, ar palatose, kuriose nėra stalo ir yra laikomi judėjimo negalią turintys nuteistieji, yra sudarytos geresnės sąlygos, kaip tai numatyta BVK.

Atsižvelgiant į tai kas pirmiau išdėstyta ir siekiant įgyvendinti Konvencijoje įtvirtintus tikslus bei užtikrinti judėjimo negalią turinčių asmenų teisę į fizinės aplinkos prieinamumą, rekomenduotina LAVL esančias palatas, kuriose laikomi judėjimo negalią turintys asmenys, aprūpinti papildomu inventoriumi, t. y., stalu (stalais).

26. Kartu paminėtinos ir Konvencijos nuostatos, įpareigojančios valstybę imtis atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą, t. y., prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą. Konvencijos nuostatose taip pat numatyta, kad, jeigu neįgaliesiems bet kokio proceso pagrindu yra atimama laisvė, jie lygiai su kitais asmenimis turėtų teisę į garantijas pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę ir su jais turi būti elgiamasi laikantis šios Konvencijos tikslų ir principų, įskaitant tinkamą sąlygų pritaikymą (šios pažymos 10 punktas).

Svarbu paminėti, kad LAVL buvo renovuota ir pradėta eksploatuoti 2016 metais, todėl visi pastatai turėjo atitikti teisės aktų (tarp jų, ir STR) reikalavimus.

27. LVAT yra išaiškinęs (šios pažymos 18 punktas), jog Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu.

Atsižvelgiant į tai bei remiantis šių aplinkybių visuma, yra pagrindo daryti išvadą, kad, būnant LAVL, Pareiškėjo teisės į aplinkos prieinamumą nėra (nebuvo) tinkamai užtikrinamos, todėl X Skundas dėl netinkamo aplinkos prieinamumo asmenims, turintiems judėjimo negalią, **pripažįstamas pagrįstu.**

28. Patikrinimų metu Pareiškėjas minėjo, jog LAVL patalpose 2018-04-10 lankėsi Neįgaliųjų departamento atstovai, kurie tikrino pagal Pareiškėjo skundą LAVL patalpų pritaikymą neįgaliųjų poreikiams, tačiau į Pareiškėjo gyvenamąją patalpą / palatą Nr. [...], esančią Slaugos ir palaikomojo gydymo skyriuje, nebuvo užsukę, nematė nei dušo, nei tualetų patalpų.

Neįgaliųjų departamento 2018-04-16 rašte Nr. (1.13.)-SD-763 nurodoma, kad „[...] įvertinus faktinę situaciją nustatyta, kad fizinė aplinka nuteistiesiems šioje įstaigoje yra pritaikyta pakankamai: įrengtas liftas, pritaikyti vonios / tualetų kambariai (su ranktūriais ir pagalbos iškvietimo mygtukais) [...]“.

Pažymėtina, jog, Seimo kontrolieriaus įgaliotiems atstovams Patikrinimų metu apsilankius minėtose patalpose, kuriose yra laikomas Pareiškėjas, nustatyta ir konstatuota kiek kitokia situacija, t. y., fizinė aplinka palatoje Nr. [...] ir pandusas, vedantis į pasivaikščiavimo kiemelį, nėra tinkamai pritaikyti neįgaliųjų poreikiams (šios pažymos 21, 22 ir 24 punktai).

Neįgaliųjų reikalų departamentas teisės aktų nustatyta tvarka stebi ir kontroliuoja, kaip įgyvendinamos neįgaliųjų socialinės integracijos priemonės, bei koordinuoja ir įgyvendina kitas priemones, skirtas neįgaliųjų socialinės integracijos problemoms spręsti, bei teikia pasiūlymus ir išvadas dėl jų įgyvendinimo, todėl Seimo kontrolieriui kyla pagrįstas klausimas, dėl kokios priežasties vykdydamas savo funkcijas Neįgaliųjų reikalų departamentas teikia išvadas, kurios akivaizdžiai neatitinka Konvencijos nuostatų.

Pažymėtina, kad siekiant tinkamai įgyvendinti Konvencijos nuostatas, 2010 m. gruodžio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 1739 „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo“, kuriame numatytas Konvencijos įgyvendinimo institucinis mechanizmas. Minėtu nutarimu koordinuojančios institucijos funkcijos Lietuvoje priskirtos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrui rekomenduotina įvertinti, ar Neįgaliųjų reikalų departamento atstovai tinkamai įvertino palatos Nr. [...] tualetų ir dušo patalpų bei panduso pritaikymą neįgaliųjų asmenų, judančių neįgaliojo vežimėliu, poreikiams tinkamumą ir dėl kokių priežasčių patikrinimo rezultatai neatitinka faktinių aplinkybių, bei imtis priemonių, kad ateityje patikrinimai būtų atliekami išsamiai, patikrinant visas faktines aplinkybes.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

29. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nusprendžia: X Skundą dėl teisės į aplinkos prieinamumą LAVL užtikrinimo **pripažinti pagrįstu.**

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

30. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 14 ir 17 punktais, *Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui rekomenduoja:*

30.1. imtis priemonių išsiaiškinti, kodėl LAVL palatoje Nr. [...] esančios sanitarinės patalpos, t. y., tualetai ir dušai, nėra pritaikyti asmenims, turintiems judėjimo negalią, nustatyti dėl susidariusios situacijos atsakingus asmenis;

30.2. išsiaiškinti, ar kitos LAVL palatos tinkamai pritaikytos žmonių su negalia poreikiams;

30.3. imtis priemonių, kad pažeidimai būtų pašalinti.

31. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 14 punktu, *LAVL direktoriui rekomenduoja*:

31.1. imtis priemonių užtikrinti tinkamą LAVL aplinkos pritaikymą judėjimo negalią turintiems asmenims, taip pat ir aprūpinant palatas stalais;

31.2. imtis priemonių ir pritaikyti sanitarines patalpas palatose, kuriose yra laikomi asmenys turintys judėjimo negalią taip, kad jie galėtų savarankiškai, tinkamai ir oriai pasirūpinti asmens higiena;

31.3. imtis priemonių ir pritaikyti pandusą, vedantį į pasivaikščiojimų kiemelius, pagal STR reikalavimus (šios pažymos 14 punktas), kad neįgalūs asmenys galėtų saugiai juo naudotis.

32. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 14 ir 17 punktais, *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrui rekomenduoja*:

32.1. atlikti tyrimą, kad būtų išsiaiškinta, dėl kokių priežasčių Neįgaliųjų departamento pareigūnų atlikto patikrinimo rezultatai neatitinka faktinių aplinkybių, bei įvertinti patikrinimą atlikusių valstybės tarnautojų galimai aplaidų pareigų vykdymą;

32.2. imtis priemonių, kad ateityje patikrinimai būtų atliekami išsamiai, patikrinant visas faktines aplinkybes.

33. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) nagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas